

Joachim Radkau, **Die Ära der Ökologie. Eine Weltgeschichte.** München: Verlag C. H. Beck oHG, 2011, 782 str.

Joachim Radkau (1943) je profesor za novejšo zgodovino na univerzi v Bielefeldu. Raziskoval je zgodovino nemških gozdov in varstva narave kot tudi povezanost med nervoznostjo in tehniko v vilhelmskem nemškem cesarstvu, seveda tudi vzpon in krizo nemškega atomskega gospodarstva. V širši javnosti je postal zelo znan, ko je l. 2000 objavil nadvse dragoceno knjigo *Weltgeschichte der Umwelt* (Natur und Macht). Ko se je v šestdesetih letih prejšnjega stoletja začelo gibanje za varstvo okolja, ga je skrbno spremljal, toda da bi o tem napisal svetovno zgodovino, se mu je zdelo nemogoče. Je pa vseeno zbiral gradivo in ga dolgo odrival. Saj dolgo ni bilo definirano, kaj je narava in kaj je okolje. Za naravo se je štelo tedaj še pravzaprav vse, na kar človek še ni vplival posebej razdiralno. Pozneje so za naravo realistično šteli le planine nad drevesno mejo in večkilometrsko oceanske globine. Zdaj vemo, da tudi na planine vpliva globalno segrevanje, na morske globine pa morsko onesnaževanje. Torej narave, na katero človek ne bi nič vplival, na našem planetu sploh ni več. In tako je bilo treba prejšnjo naravo predefinirati v okolje in varstvo narave v varstvo okolja. Toda varstvo okolja je zajelo vse njegove sektorje in se domala neskončno razširilo. Zajeti vse elemente varstva okolja, vključno s prejšnjim varstvom narave, in o tem napisati zgodovino, se je zdel nemogoč podvig. Radkau pa se ga je vseeno lotil in tako je nastala knjiga, ki jo bomo obravnavali.

Joachim Radkau razčlenjuje svoj obsežen barvit prikaz gibanja za varstvo okolja po njegovih velikih dramah in poljih napetosti. Sicer ne pušča ob strani daljnjih začetkov v 18. in 19. stoletju, se pa bistveno koncentrira na zadnjih štirideset let. V knjigi poroča o odločilnih dogodkih, kakor je bila reaktorska katastrofa v Černobilu, prikazuje mit o »umiranju gozdov« v Nemčiji in osvetljuje povezave z raznimi političnimi in kulturnimi tokovi. Seznanja nas s spiritualnimi iskanji in izstopajočimi odločitvami, kakor tudi o institucionalizaciji in birokratizaciji tega gibanja. Portretira osrednje iniciative kakor so Friends of the Earth ali Greenpeace kakor tudi prvoborke, kakor npr. Američanko Rachel Carson, Nemko Petro Kelly in Kitajko Dai Qing. Radkau s tem tudi kaže kako pomembna vloga in skorajda mitični potencial pripada ženskam v gibanju za varstvo okolja. Radkau sicer piše iz notranje povezanosti do tega gibanja in z veliko lastnih izkušenj v njem, ohranja pa do njega, kjer je treba, tudi močno kritično distanco. Kljub številnim bizarnim

epizodam je gibanje za varstvo okolja novo resnično razsvetljenje našega časa. Tekoča pestrost in vedno nova prepletenost motivov, ga razlikuje od vseh drugih velikih gibanj v zgodovini. Njegova resnična, čeprav večkrat prikrita globalnost, izhaja iz lokalnosti in ne prek spektakularnih konferenc na vrhu. Ne uravnilovka, temveč odkrivanje in dodelava kulturnih razlik vodi v središče dinamike gibanja za varstvo okolja. Pred tem ozadjem se mora npr. klimatska politika, ki hoče biti le klimatska politika izkazati kot slepa ulica. Kolikor več političnega vpliva dobiva gibanje za varstvo okolja, toliko bolj se zapleta v tipične probleme, ki so znani tudi iz nekdanjega razsvetljenstva.

Po moji oceni Radkau ni niti v najmanjši meri apologet sedanjega gibanja za varstvo okolja. S svojo analizo gradiva o posameznih pojavih, n. pr. o mitu o »umiranju gozdov« prihaja do sklepa, da v bistvu sploh ne gre za varstvo gozdov kot takih, temveč za forsiranje parcialnih interesov. V naslednjem bom prikazal primer, ki bi ga Radkau zanesljivo vključil v svojo knjigo, če ne bi bila že prej napisana. V nemškem tedniku Die Zeit z dne 18. aprila 2013 sem bral zapis o katastrofalnem izlivu nafte v Mehiškem zalivu 20. aprila 2010 in o njegovih zdravstvenih posledicah po treh letih.. Na naftni ploščadi Deepwater Horizon mednarodne korporacije British Petroleum se je zgodila eksplozija, ki je v smrt potegnila 11 delavcev, 17 pa je bilo močno ranjenih. Eno miljo pod morskim površjem je na vrtini Macondo nastala ogromna luknja iz katere so se iztekale ogromne količine nafte v omenjeni zaliv. Naftni madeži so ogrozili ribolovna območja v katerih ZDA dobivajo tretjino morskih rib. V nevarnosti so bili milijardni turistični posli ob obalah od od Texasa do Floride. V nevarnost je bila ponovna izvolitev Baracka Obame. V morje je izteklo približno 793 milijonov litrov nafte – skratka največja naftna katastrofa v svetovni zgodovini. Za raztopitev naftnih madežev je korporacija British Petroleum porabila 7 milijonov litrov topila Corexit. Omenjena korporacija je naročila topilo pri neki tovarni, ki je pravilno označila svoj izdelek kot zdravju nevaren na vseh posodah. To je vedela seveda tudi naftna korporacija, a je pač tvegala. Nevarna zdravstvena zgodba pa se je začela odvijati pri neki čistilki na plavajočem hotelu, na katerega so hodili jest reševalci, ki so s topilom prihajali v neposredni stik, seveda ne da bi jim kdo povedal, da je snov zdravstveno nevarna. Reševalci so imeli seveda od topila popolnoma umazane škornje, ki so po tleh puščali grde madeže, ki jih čistilka nikakor ni mogla odstraniti. Seveda se je trudila na vse načine vendar brez uspeha. Pri čiščenju se je umazala po rokah in po obrazu. Po nekaj dneh je čistilka začela bruhati kri in je imela trajno hud glavobol. Naposled so jo začeli prijemati mišični krči, ki so ji roke spremenili v negibljive kremplje. Skratka vsi reševalci, in osebe, ki so prišle v stik s topilom, so dobile nepopravljive zdravstvene poškodbe. In to zaradi tega, ker je korporacija eno nezgodo skušala preprečiti ali odpraviti zavestno s sredstvom, za katerega je bilo znano in deklarirano kakšne zdravstvene poškodbe povzroča. To je približno tako kakor bi hudiča izganjali z belcebubom.

Radkau bi tak primer analitično prikazal še z vsemi drugimi ozadji. Podobna ambivalentnost pri varstvu okolja se dogaja tudi v številnih drugih primerih, če bi dovolj skrbno analizirali, bi ugotovili da skoraj pri vsakem. Ker menim, da tako heterogeno tematiko ni mogoče spraviti na nek skupni imenovalac, bom raje navedel

naslove vseh obsežnih poglavij v njegovi knjigi, da bodo bralci tega prikaza dobili vsaj približno predstavo, kaj Radkau v knjigi obravnava.

Einleitung. Über die Geschichte zur ökologischen Geistesgegenwart.

I. Spurensuche im Öko-Dschungel – Umweltschutz denken.

II. Umweltbewegungen vor der Umweltbewegung.

III. Die ökologische Revolution um 1970.

IV. Die großen Dramen der Umweltbewegung. 1. Das ewige Wechselspiel zwischen vernetztem Denken und praktischer Priorität. 2. Charismatiker und Ökokraten. 3. Freund-Feind- oder Win-Win-Szenario. 4. Die Zeitenwende um 1990 – Von der sozialen zur Generationen-Gerechtigkeit? 5. Umweltpolitik zwischen Globalisierung und Antiglobalisierungsbewegung.

Schluss: Die Dialektik der grünen Aufklärung.

Postskript: Ökologische Kommunikation konkret.

Literatura z opombami obsega 135 strani.

Jože Maček